

У збірнику досліджуються актуальні проблеми теорії та практики фінансів в Україні, розкриваються концептуальні засади та суперечності реалізації фінансової політики держави, визначаються проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків, розглядається стан та перспективи фінансування реального сектору економіки України.

The edition deals with topical problems of the theory and practice of finance in Ukraine. Basic ways and contradictions of implementation of state financial policy are revealed. Problems of forming and implementation of credit policy of commercial banks are considered. Financing the real sector of economy of the Ukraine: state and the prospect are described.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР	В.Д. Базилевич, д-р екон. наук, проф.
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	В.М. Шелудько, канд. техн. наук, доц. (заст. відп. ред.); А.А. Чухно, д-р екон. наук, проф., акад. НАН України; Д.М. Черваньов, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. АПН України; В.А. Євтушевський, д-р екон. наук, проф.; П.С. Єщенко, д-р екон. наук, проф.; І.О. Лютий, д-р екон. наук, проф.; В.О. Мандибуря, д-р екон. наук, проф.; А.О. Старостіна, д-р екон. наук, проф.; О.І. Черняк, д-р екон. наук, проф.; В.Г. Швець, д-р екон. наук, проф.; А.В. Шегда, д-р екон. наук, проф.; В.Л. Осецький, д-р екон. наук, проф. (відп. секр.).
Адреса редколегії	03022, Київ-22, вул. Васильківська, 90-а, корп. економічного факультету; ☎ (38044) 259 7182
Затверджено	Вченою радою економічного факультету 09.09.04 (протокол № 2)
Атестовано	Вищою атестаційною комісією України. Постанова Президії ВАК України № 1-05/6 від 12.06.02
Зареєстровано	Міністерством інформації України. Свідоцтво про Державну реєстрацію КІ № 251 від 31.10.97
Засновник та видавець	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02
Адреса видавця	01601, Київ-601, 6-р Т.Шевченка, 14, кімн. 43 ☎ (38044) 239 3172, 239 3222; факс 239 3128

ЗМІСТ

Боринець С.Я., Ліщенко Г.С. Підходи до оцінки та управління ризиком ліквідності комерційного банку.....	4
Криклій А.С., Кришталь Г.О. Шляхи удосконалення банківського нагляду з питань ліквідації банку	8
Грушко В.І., Трохимченко М.В. Іноземні інвестиції як джерело поповнення фінансових ресурсів країни.....	10
Мазур І.І. Фінансові джерела формування тіньових оборотів у системі зовнішньоекономічних операцій.....	15
Васильченко З.М. Лібералізація фінансового ринку України в контексті впливу на банківський сектор.....	17
Романюк М.В., Кумулятивність оподаткування та його вплив на макроекономічні процеси.....	21
Савич В.І. Ринок іпотечного житлового кредитування в контексті ревальваційних очікувань	24
Субботович Ю.Л. Місцеві бюджети та вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні.....	26
Янгуль І.Є. Особливості формування бюджету розвитку місцевих бюджетів України.....	29
Небава М.І., Журко Т.О. роль податків у забезпеченні сталого економічного розвитку України	30
Рибчук А.В. Фінансова інфраструктура наднаціонального виробництва	33
Павлюк К.В., Нікітішин А.О. Пряме оподаткування доходів фізичних осіб в контексті інтеграції до Європейського Союзу	35
Зянько В.В. Проблеми фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні.....	37
Гацька Л.П., Журавський В.Л., Чинники формування податкової політики України в умовах глобалізації.....	40
Чеберяко О.В. Бюджетний унітаризм: деякі теоретичні аспекти	42
Ващенко І.В. "Тіньова економіка" і фінансова безпека України	46
Гаманкова О.О. Страховання як вид підприємницької діяльності на ринку фінансових послуг: Зміст та необхідність законодавчого визначення	48
Климко С.Г. Фінансове забезпечення відтворення людського капіталу в транзитивній економіці	51
Ковальчук Д.Ф. Тенденції і перспективи інтеграції банківського бізнесу в Україні	53
Білик Р.Р., Ревич С.М., Люта Т.О. Гармонізація інтересів держави та платників податків в умовах реформування податкової системи України.....	55
Жукова Н.К. Необхідність та сутність банківського кредитування підприємств в Україні	57
Микитюк О.П. Особливості розвитку лізингу на основі кооперування суб'єктів підприємництва	59

CONTENTS

Borinets S., Lishchenko G. Approaches of commercial bank liquidity risk estimation and management	4
Krykliy A., Kryshtal G. The ways to the perfect of bank supervision about questions liquidation of bank.....	8
Grushko V., Trochimchenko M. Foreign investments as a source of the nation's improved financial resources	10
Mazur I. Financial sources of the shady capital formation in the system of international economic operation	15
Vasylychenko Z. Liberalization of financial market in Ukraine	17
Romanyuk M. Accumulation of taxes and it's influence on macroeconomic processes.....	21
Savych V. The tendencies of housing and mortgage credits markets under influence of change of rating policy	24
Subbotovich Yu. Local budget and improvement of inter-budget relations in Ukraine	26
Yanul I. Specifics of making budget of development local budgets in Ukraine	29
Nebava M., Zhurko T. The conditions of the development of tax system of Ukraine.....	30
Rybchuk A. Financial infrastructure on the overnational manufacture development.....	33
Pavluk K., Nikitishin A. Direct taxation of personal income in the context of integration into EU.....	35
Zyanko V. Financial resources sources search to support of small business entities in Ukraine.....	37
Gatska L., Ghuravskiy V. Factors of forming of national tax policy of Ukraine in conditions of globalization	40
Cheberyako O. The theoretical questions budgetary unitarism	42
Vashthenko I. "Shadow economy" and financial security of Ukraine	46
Gamankova O. The megning of the term "insurance" as a variety of entrepreneurship on the financial market.....	48
Klymko S. The financial ensuring of the human capital reproduction in the transitive economy	51
Kovalchuk D. Tendencies and perspectives integration of banks associations in Ukraine	53
Bilyk R., RevichS., Lyuta T. Harmonization of state interests and payers of taxes in conditions of tax policy's reforms in ukrainian system	55
Zhukova N. The necessity and essence of bank crediting of enterprises in Ukraine.....	57
Mykytyuk O. Features of leasing development on the basis of cooperation of the enterprises	59

Пряме оподаткування країн Європи, що представлене головним чином прибутковим податком з фізичних та юридичних осіб, забезпечує трохи більше 13% ВВП і близько 31% усіх податкових надходжень і це навіть за умови, що до податкових надходжень згідно європейської методики зараховуються внески на соціальне забезпечення. Вітчизняна система прямого оподаткування у 2003 році забезпечила надходження податку на прибуток з юридичних осіб та податку з доходів фізичних осіб у межах 11% ВВП, але цей показник не враховує внески на соціальне забезпечення та близько 50% усіх податкових надходжень.

Розглядаючи оподаткування в Україні, слід відмітити відмінність фіскальної ефективності від європейських показників. Так, частка податку на прибуток юридичних осіб у структурі ВВП України в 1,5 разів перевищує європейський показник. Набагато відстає по аналогічному показнику вітчизняна система оподаткування доходів фізичних осіб – у 2,2 рази, тому за високої ймовірності ухилення від оподаткування надвисоких прибутків даний податок фактично трансформувалася у податок із заробітної плати і в сучасних умовах потребує посилення уваги робота податкових органів у напрямку більш повного оподаткування надвисоких прибутків та якісно нових підходів до виявлення доходів, отриманих у формі, відмінній, ніж заробітна плата. В 2001 році за даними ДПА України доходи мало захищених груп населення у межах до 167 грн. оподатковувалися за ставкою 9,1%, в той час як доходи так званих "нуворишів" (від. франц. *nouveaux riches* – новий багатий) в розрахунку понад 8334 грн. на місяць за ставкою 3,8%.

Значною проблемою, що гальмує розвиток прибуткового оподаткування в Україні, залишається низький рівень заробітної плати та її частки у доходах населення. Так, у 2003 році вона становила – 42,4%, на соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти припадало – 38,8% доходів громадян. Крім того, як значають вітчизняні науковці-практики: "...податкова політика формується у відриві від соціальної." Для прикладу, з 1 серпня 2004 року, відповідно до Методичних рекомендацій Бюро внутрішніх доходів (Inland Revenue), кожний платник податків зобов'язаний повідомляти податковий орган про схеми, які він застосовує. Кожна схема має свій індивідуальний номер, який платник відображає у поданій податковій декларації.

Інтеграційні процеси вимагатимуть дотримання європейських правових принципів, іншого підходу до юридичного базису вітчизняних податкових відносин. Це стосується спрощення податкового законодавства та набуття ним ознак стабільності, що на сучасному етапі не є характерним, адже досі не прийнятий Податковий Кодекс. Часті та масштабні зміни законів, що регулюють пряме оподаткування доходів фізичних осіб (лише Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України" від 25.03.2005 року внесено доповнення та поправки до 8 статей Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб") не сприяють оперативному розумінню податкового законодавства та ускладнюють роботу податкових органів.

Підготовка до вступу в Євросоюз вимагає якісно нового підходу до платника податку – основного учасника податкових правовідносин. Безпідставні з юридичної точки зору переслідування останніх, обмеження їх прав, призвело до того, що з 10500 порушених у 1999 році кримінальних справ за ухилення від сплати податків (стаття 1482 ККУ) тільки 20% завершилися обвинувачувальними висновками. Подібна ситуація в даному напрямку була у 2000 році: за 11 місяців порушено 11555 кримінальних справ, з них обвинувачувальним вироком завершено 915 справ.

Будь-яка система не повинна підлягати ідеалізації, тому політика оподаткування доходів фізичних осіб має проводитись у контексті оптимального поєднання економічної ефективності та соціальної справедливості, враховуючи той факт, що Україна стоїть на шляху вступу до європейського співтовариства. Вона потребує комплексної адаптації до умов зовнішнього податкового середовища, має стати адекватною до вимог правового поля Європейського Союзу.

1. Податкова політика в Європейському Союзі. Пер. з англ. В.Мардак. – К.: ТОВ "ВІРКАМ", 2001. – с. 9–10. 2. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально – економічного розвитку України: У 6 т./ Редкол. М.Я.Азаров (голова) та ін. – К.: НДФІ, 2004; Т.3, с.67. 3. Journal for Institutional Comparisons. 2004., №3 – р.51-52 4. Фінансово-кредитні методи державного регулювання економіки: Монографія / За ред. д-ра екон. наук А.І.Даниленка. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 119 с. 5. П'яченко Г.О. Удосконалення механізму наповнення дохідної частини бюджету // Фінанси України, 2001. – № 5. – С. 76. 6. Економічні злочини: попередження та боротьба з ними. Міжвідомчий науковий збірник / За ред. А.І.Комарової, М.О.Потебенька, В.П.Пустовойтенка, В.І.Радченка, М.Я.Азарова та ін. Київ, 2001. Том 25. – 65 с.

Надійшла до редколегії 15.09.05

В.В. Зянько, канд.екон.наук., доцент.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Розглянуто питання пошуку джерел фінансових ресурсів для підтримки суб'єктів малого підприємництва в Україні. Проаналізовано причини незадовільного фінансування і кредитування малих підприємств. Запропоновано заходи з покращення державної і недержавної фінансової допомоги малому бізнесу.

There have been considered the question of financial resources sources search to support of small business entities in Ukraine. The reasons of the unsatisfactory financing and crediting of small enterprises has been analysed. Arrangements have been offered on the improvement of state and unstate financial help to small business.

Сучасна ринкова економіка характеризується ефективною взаємодією у ній великих, середніх і малих підприємств. При цьому мале підприємництво розглядається не лише як додаток до великого виробництва, а як самостійна форма функціонування і розвитку сучасних продуктивних сил. Особливе значення малого бізнесу у трансформаційний період виявляється у структурній перебудові економіки, прискоренні НТП, стимулюванні й розвитку економічної конкуренції, формуванні нового соціального прошарку підприємців-власників

та у розв'язанні багатьох інших соціально-економічних проблем. Малі форми підприємництва відіграли провідну роль у створенні ефективної ринкової економіки багатьох держав світу, а нині, особливо малі інноваційні фірми, є інструментом активізації НТП в країні. Як свідчать дані статистики, 95% радикальних технологічних новацій після другої світової війни створені саме в цьому секторі [1, с.150]. У США і Західній Європі малий бізнес створює до 50% нововведень, є ліцензіатором майже 50% нововведень світового ринку [2, с.122]. Ос-

новна перевага таких підприємств у їх мобільності, швидкому сприйнятті і генеруванні нових ідей.

Становлення вітчизняного малого підприємництва почалося ще в умовах соціалістичної економіки, але найбільшого розвитку набуло у період ринкових трансформацій. Так, за період 1991 – 2003 рр. загальна кількість підприємств сфери малого підприємництва зросла у 5,4 разів. За даними Держкомітету статистики [3], в Україні на початок 2004 року налічувалося більше 253 тис. малих підприємств, тоді як у 1991р. їх було лише 47 тис.

Отже, можна констатувати, що в Україні створюється потужний сектор малого підприємництва у якому працює понад 12% загальної кількості працівників і який формує біля 8% ВВП країни [4, с.65]. Разом з тим, наша країна все ще на порядок відстає від розвинених держав, де у сфері малого підприємництва зайнята більша частина працюючого населення, а його внесок у виробництво ВВП країни становить близько 70% [4, с.65].

Проблеми розвитку та фінансового забезпечення малого і середнього бізнесу перебувають у полі зору багатьох українських вчених. Серед останніх наукових публікацій слід виділити статті І. М. Копченко [4], Я. В. Онищука [7], З. С. Варналія [11] та ін. Проблема пошуку й отримання фінансових ресурсів, необхідних для авансування процесу господарювання, є однією з найгостріших у діяльності більшості суб'єктів малого підприємництва.

Зростання потреб у фінансових ресурсах, поповненні обігових коштів підприємств – об'єктивне явище в умовах розвитку економіки, яке зумовлено перш за все зростанням економічної конкуренції, котра вимагає постійного оновлення та модернізації основних фондів, використання новітніх технологій і матеріалів, пошуку нових ринків збуту. Нестача у малих підприємств фінансового капіталу і невикористання повною мірою усіх можливих джерел фінансування не дає їм можливості повноцінно здійснювати розвиток, що в кінцевому рахунку негативно відображається на загальному соціально-економічному становищі країни.

Під поняттям "фінансування" економісти [5, с.11] розуміють сукупність заходів, спрямованих на покриття потреб підприємства в капіталі, які включають мобілізацію фінансових ресурсів (коштів, їх еквівалентів та майнових активів) та їх повернення. Сприяття забезпеченню малих підприємств фінансовими ресурсами покликана ринкова інфраструктура – банки, фондові біржі, а також небанківські фінансово-кредитні інститути (пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні фонди, довірчі товариства, кредитні спілки тощо). Особливе значення для розвитку сектору малого підприємництва має державне сприяння його фінансовому забезпеченні. Можна виділити два види фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва з боку держави: пряме державне фінансування і пряме державне кредитування.

У системі фінансово-кредитної підтримки найобтяжливіше для бюджету країни пряме безповоротне фінансування окремих суб'єктів малого підприємництва і пільгове оподаткування. Взагалі фінансування підприємництва державою вважається неринковим методом стимулювання економічних процесів, тому має бути лише побічним засобом на його розвиток. Хоча, наприклад, дотування залишається поширеним важелем економічної політики багатьох країн. Так, сума щорічних дотацій із бюджету США малому бізнесу становить \$ 300 млрд. [4, с.88]. На жаль в Україні, через відсутність у держави таких можливостей, пряма фінансова допомога підприємствам практично відсутня, тому основним засобом фінансової підтримки малого бізнесу є банківський кредит. Однак банківські установи далеко не завжди бажають мати справу з малим бізнесом. Причин декілька: відсутність застави, надто малий розмір позики, значний

ризик і невеликі прибутки тощо. Все це спонукає комерційні банки при видачі кредитів надавати перевагу серйознішим позичальникам – великим конкурентоспроможним підприємствам.

Для малих фірм недоступність банківського кредиту визначається і складною процедурою його отримання та завищеними кредитними ставками. Навіть при зниженні облікової ставки НБУ вартість кредитів сьогодні зберігається досить високою – у межах 15–28% у національній валюті та 5–13% в іноземній [7, с.53]. А для своєчасного розрахунку за наданою позикою рентабельність підприємства повинна бути вищою, ніж банківський відсоток за позикою. Все це призводить до того, що за такого рівня вартості позикового капіталу малі підприємства фінансують лише поточні витрати, тоді як позикові ресурси повинні залучатися у першу чергу для розвитку підприємства.

Згідно з соціологічними дослідженнями 60% українських підприємців вважають отримання кредитів нереальним [6, с.87]. Найбільшою проблемою у кредитно-фінансовій сфері для суб'єктів малого підприємництва в Україні вже протягом кількох років залишається застава майна. Жорсткі банківські вимоги щодо надання застави відразу позбавляють можливостей кредитування венчурні підприємства, що, як правило, найбільше потребують кредиту, але не мають виробничих площ і обладнання для застави. У багатьох країнах існує спеціальний режим кредитування венчурних підприємств, які мають важливе значення для комерціалізації високих технологій, упровадження інноваційної моделі економічного розвитку та інтеграції великого і малого бізнесу.

Суттєво перешкоджає розвитку розгалуженої системи фінансової підтримки малого і середнього бізнесу певна недовіра населення до банків, зумовлена діяльністю сумнозвісних трастів, а також необізнаність підприємців із можливостями, які відкривають для них банківські і небанківські кредитні установи. Малі підприємства в Україні функціонують в умовах підвищеного ризику і невизначеності не в останню чергу через нестачу кадрів, які б професійно займалися бізнес-плануванням, прогнозуванням та управлінням фінансовими ресурсами. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є налагодження тісних зв'язків підприємців з фахівцями банківських установ, здатними дати об'єктивну фінансово-економічну оцінку перспектив розвитку конкретного бізнес-проекту, взяти на себе частину ризиків з кредитування і запропонувати комплекс послуг, якого потребує саме сектор малого бізнесу.

Проблемою є нерегульований механізм забезпечення прав кредиторів при наданні інвестиційних кредитів (поширення махінацій з інвестиційними контрактами), невідлагоджені відносини "банк – клієнт", великі адміністративні та оперативні витрати комерційних банків, високі ставки оподаткування прибутку комерційних банків, що кредитують малий бізнес.

Зважаючи на забезпеченню малого бізнесу грошовими коштами і обтяжливий та громіздкий банківський процедури кредитування, які (крім застави) потребують страхування майна та ризику. Наприклад, якщо банк надає кредит на суму від 5000 до 10000 грн. під заставу квартири, оскільки іншого ліквідного майна у підприємця немає, то позичальнику необхідно сплатити нотаріусу за договір застави та ще й за страхування майна. Хоча банки у такій ситуації вимагають страхування на суму, що не перевищує розміру кредиту, процедура видачі кредиту все ж дуже обтяжлива для підприємців.

У ринковій економіці важливу роль у кредитуванні малого і середнього бізнесу відіграє небанківський фінансовий сектор, але невизначеність у нас його правопо-

го статусу суттєво стримує процес мобілізації ресурсів для фінансування цих підприємств. Часто фахівцям з питань небанківської фінансової підтримки бракує практичного досвіду, знання сучасних технологій кредитування малого та середнього бізнесу. Поштовх до розвитку кредитного руху повинна дати цілеспрямована державна політика підтримки небанківських фінансових установ та організація навчання фахівців кредитних спілок.

Важливою формою кредитування малих підприємств є фінансовий лізинг, який за своєю ефективністю рівно-сильний довгостроковому кредитуванню. У країнах із розвинутою ринковою економікою частка операцій лізингу становить близько 30% від усіх інвестицій в основний капітал [8, с.79]. Лізинг спроможний відкрити доступ до найпередовішої техніки і створити умови для розв'язання суперечностей між необхідністю використання прогресивних технологій та швидким її моральним старінням [10, с.193-293]. Фінансування у такий спосіб найчастіше застосовується у галузях з високим ступенем ризику ведення бізнесу, зокрема на нових ринках.

Отже, національна кредитна система сьогодні не відповідає потребам економіки, а це унеможлиблює фінансування капітального розвитку. За рахунок позикових ресурсів фінансуються головним чином поточні потреби підприємств, про що свідчить незначна частка кредитних ресурсів у загальному обсязі авансованого капіталу. Вітчизняні комерційні банки в основному здійснюють короткострокові операції між суб'єктами і посередниками фінансово-кредитного ринку. Більшість наданих кредитів використовується не на фінансування інвестиційних та інноваційних проектів, а на забезпечення "споживчих" витрат (погашення боргів, оплату енергоносіїв, виплату зарплати тощо). Підвищена фінансова нестабільність суб'єктів інноваційної діяльності й пов'язані з цим високі ризики кредитних вкладень не зацікавляють банки у довгострокових інвестиціях. Мусимо констатувати, що ринок довгострокових кредитів у нашій країні все ще дуже обмежений. Тому для розвитку підприємництва Україна залучає кошти на зовнішньому фінансовому ринку. Головним чином у Європейського банку реконструкції та розвитку, Світового банку, урядів іноземних країн [7, с.54]. Проте через наддержавні структури могутні держави інколи намагаються диктувати Україні свій сценарій розвитку подій, який не враховує національних державних інтересів і сприяє посиленню її залежності. Наданням кредитів іноземні держави переслідують, що є природно, перш за все свої власні національні інтереси – розширюють сферу виробничого використання вільного на цей час національного капіталу. Україна, яка має нині значний зовнішній борг, повинна заради зміцнення своєї фінансової незалежності, орієнтуватися, на нашу думку, не стільки на позики МВФ, СБРР тощо, скільки на приватні іноземні інвестиції та налагоджувати співробітництво з окремими державами. Позитивною є, наприклад, участь України у транснаціональних програмах, зокрема з такими країнами, як США та Німеччина. Довгий час найбільшу допомогу на цьому терені надавали установи США, але сьогодні найзначнішим за обсягом та перспективами можна вважати наше співробітництво з ФРН. Відповідними програмами передбачено надання кредитів за суттєво нижчими ставками, ніж пропонуються вітчизняними комерційними банками. Німецькі кредитні установи мають значний досвід формування сектору малих підприємств у східних землях ФРН і їх ініціативою треба скористатися. Зокрема, спільно з Німецько-Українським фондом розроблено програму розвитку малого бізнесу, а створений у відповідності до неї Мікрофінансовий банк працює в Україні з метою надання міні- та мікрокредитів. Банк має стандартизовану й чітку методи-

ку управління великою кількістю кредитів. Розгляд заомовлення і фактичне надання кредиту проводиться в мінімальні терміни, залежно від суми кредиту й типу застави — від 1 до 14 днів. Оформлення типового мікрокредиту розміром від \$ 100 до 5 тис. займає не більш як 3 дні. Кредити надаються на суму від \$ 100 до 125 тис. терміном до 3 років. Відсоткові ставки за кредитами становлять 1,2% — 2,5% [9, с.83]. Однак у реалізації прийнятих програм виникають певні труднощі, пов'язані з недосконалістю деяких норм нашого законодавства. Так, українськими законами непередбачено можливості надання кредитів установою, що має статус неприбуткової організації, чії доходи мають спрямовуватися тільки на рефінансування програми. Крім того, німецька сторона також висунула досить жорсткі умови стосовно державних гарантій забезпечення кредитів. Але об'єктивні умови вимагають збільшення інтенсивності реалізації в Україні міжнародних програм підтримки малого підприємництва. Запорукою цього повинен стати подальший розвиток загальних засад державної політики сприяння малому бізнесу, гармонізації та адаптації законодавства у цій сфері до загальноєвропейських міжнародних стандартів.

Необхідно реально запроваджувати в Україні ефективну систему пільгового кредитування малого і середнього підприємництва, яка нині практично відсутня. Хоч й існує низка кредитних ліній, відкритих міжнародними фінансовими інституціями для підтримки експортно-імпорتنних операцій малих і середніх підприємств, скористатися ними проблематично, тому що за позичені кошти міжнародних кредитних ліній відповідає банк. До того ж, моменту видачі кредиту передувє довга і виснажлива процедура перевірки фінансової документації, обов'язкове подання детального обґрунтування доцільності його одержання, розробка різноманітних графіків і планів погашення заборгованості, обговорення складання спеціальних щомісячних звітів підприємства про використання одержаних коштів тощо. Ці необґрунтовано завищені вимоги до позичальників відлякують підприємців і тому вони надають перевагу отриманню кредитів на загальних умовах, чим і пояснюється непопулярність міжнародних кредитних ліній.

Для налагодження ефективного співробітництва банківського сектора й малого бізнесу необхідно, щоб уряд розробив конкретні заходи, які б стимулювали комерційні банки надавати довгострокові позики (понад 5 років) під пільговий відсоток хоча б тим підприємствам, які уже мають 2/3 капіталу для здійснення інвестиції. Така фінансова допомога дасть можливість підприємству акумулювати необхідні фінансові ресурси для реалізації бізнесу, прискорить окупність проекту. Існуючі умови надання пільгової позики потребують перегляду, зокрема, на наш погляд, такою умовою може бути наявність у підприємницької структури більшої частини необхідного капіталу, що мінімізує ризик неповернення кредиту. Крім того, потрібно вжити певних заходів щодо забезпечення дотримання договірних термінів платежів. Для цього треба вдосконалювати правову основу, ширше застосовувати такі механізми фінансування малого бізнесу, як факторинг та страхування кредитів.

Отже, низький рівень фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні пов'язаний з тим, що країна має недостатній досвід функціонування ринкової економіки, зокрема розвитку малого підприємництва. Для виправлення ситуації необхідно створювати умови, які дозволять збільшити надання малим підприємствам державних позик, сприятимуть розширенню банківського кредитування. Необхідно формувати розгалужену мережу небанківських фінансових установ, ширше застосовувати інші конструктивні і гнучкі методи фінансового патронату — лі-

зинг, венчурне фінансування тощо. Поєднання та оптимізація різних джерел фінансових ресурсів у комплексі зі застосуванням дієвого фінансово-кредитного механізму сприятиме результативнішому розвитку малого бізнесу в Україні та зростанню його ефективності.

1. Токсанова А.Н. Малый бизнес в Казахстане – использование опыта США // США и Канада: экономика, политика, культура. – 1999. – №3-4. – С. 147-158. 2. Фридлянов В., Некрасов Р., Остапюк С. Инновации как фактор экономического роста // Общество и экономика. – 1999. – №7-8. – С.104-128. 3. Статистичний щорічник України за 2003 р. К.: Видавництво "Консультант", 2004 р. – 663 с. 4. Копченко І. М. Фінансовий механізм сприяння розвитку малого підприємництва // Фінанси України. – 2003. – №5. – С. 65-69. 5. Тирещенко О. Фінансування підприємств в

Україні: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення // Економіка України. – 2002. – №2. – С. 11-16. 6. Кузьмін О. Є., Комарницький І. М. Фінансова інфраструктура підтримки малих підприємств // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 87-97. 7. Онищук Я. В. Фінансове забезпечення діяльності малого і середнього бізнесу // Фінанси України. – 2003. – №7. – С. 51-59. 8. Карбовник С. М. Фінансова підтримка малого і середнього підприємництва у сфері зовнішньої торгівлі // Фінанси України. – 2002. – № 7. – С. 58-65. 9. Гончарова Н. В. Напрями розвитку інтеграційних процесів у сфері фінансової підтримки малого підприємництва // Фінанси України. – 2003. – № 7. – С. 75-83. 10. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання, 1999. – 516 с. 11. Варналії З. С., Павлюк А. П. Мале підприємство України як чинник регіонального розвитку: стан та перспективи // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 4(34). – С. 64-73.

Надійшла до редколегії 05.09.05

Л.П. Гацька, канд. екон. наук., доц.
В.Л. Журавський, к. н. з держ. упр, доц.

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються прискорення глобалізації бізнесу, податкова конкуренція, кон'юнктура світових ринків та інші зовнішні чинники, які впливають на формування національної податкової політики України в умовах глобалізації.

In the article have been revealed the acceleration of globalization of business, tax competition, conjuncture of the world markets and others external factors, that influence on forming of National Tax politics of Ukraine in conditions of globalization.

В умовах активізації процесів інтернаціоналізації та інтеграції світової економіки, з одного боку, відбувається поглиблення глобалізації національних господарств, що має призводити до зменшення державного впливу на економіку, з іншого боку – виникають нові форми організації світового господарства, в яких державне регулювання змушене пристосовуватись до нових умов. Такий дуалістичний характер ролі держави в регулюванні економічних процесів в сучасних умовах особливо чітко проявляється на прикладі податкового регулювання. Беручи курс на включення в систему світогосподарських зв'язків, держава має координувати внутрішню податкову політику з урахуванням впливу на неї великої кількості зовнішніх факторів. Розробляючи стратегію податкових реформ, плануючи податкові надходження до бюджету, не можна не зважати на вплив зовнішніх чинників. Разом з тим держави також можуть впливати на міжнародні інтеграційні процеси шляхом уніфікації форм податків, сфера поширення яких виходить за межі окремої країни.

Варто відзначити, що попри наявність численних публікацій, присвячених чи то податковому регулюванню національних економік (Юткіна Т.В., Караваєва І.В., Шабліста Л.М. та ін.), чи то дослідженню податкових систем зарубіжних країн (Мещерякова О.В., Чернік Д.Г.), існує потреба проаналізувати, яким чином національні податкові системи реагують на глобальні зміни, виділити ті зовнішні чинники, які впливають на формування національної податкової політики, дають їй можливість пристосуватись до міжнародної конкуренції у сфері оподаткування і сприяють європейській інтеграції. Сказане визначає актуальність та мету даної роботи.

На думку авторів, податкова політика в сучасних умовах не може не враховувати вплив наступних чинників:

1. Сучасний процес міжнародної економічної інтеграції об'єктивно є продуктом інтеграції знань, які породжуються міжнародною бізнес-практикою, глобальною за своєю природою і національною за умовами реалізації. Тому важливим чинником, що впливає на розробку податкової політики, є *вибір концепції економічного розвитку з урахуванням сучасних теорій, які формуються в епоху глобалізації.*

В провідних країнах світу в сучасних умовах домінують дві протилежні моделі економіки, у кожній з яких оподаткування відіграє важливу, але не рівноцінну роль. Неоконсервативні податкові теорії є найбільш ефе-

ктивними для країн з ліберальною ринковою економікою (США, Великобританія, Ірландія). Наслідком неоконсервативних перетворень економік цих країн у 1980-х рр. стало те, що державу перестали розглядати як економічно активний господарюючий суб'єкт. Набагато нижчим став і рівень соціального захисту, який гарантує держава. Відповідно до цього порівняно низькі державні витрати не вимагають значних доходів бюджету, що надає можливість забезпечити відносно невисокий рівень податкового тягаря.

Друга модель економіки – економіка соціально-ринкового типу – найбільшого поширення набула в континентальних країнах Європи (Німеччина, Франція, Італія, Швеція). Роль держави в економіці цих країн завжди була великою, відповідно великим є й рівень державних витрат. Головним джерелом доходів держави при цьому стають податкові надходження. Тому для країн з економікою соціального спрямування характерним є вищий рівень оподаткування суб'єктів господарювання. Високий рівень податкового навантаження є платою за активну регулюючу роль держави, за високий рівень соціальних гарантій суспільству. Очевидно, що радикальне реформування податкових систем у країнах із соціально орієнтованою економікою неможливе без настільки ж радикального скорочення державних витрат. І малоімовірно, що цивілізоване суспільство в континентальних європейських країнах погодиться пожертвувати стабільною соціальною політикою в очікуванні можливих майбутніх результатів податкових реформ.

Українська фінансова політика в нинішніх умовах прагне поєднати в собі дві взаємовиключні концепції: по-перше, низький рівень оподаткування, що стимулює підприємців, але одночасно скорочує в короткостроковій перспективі доходи держави; і по-друге – активну регулюючу роль держави та високий рівень соціального захисту населення, який вимагає значних державних видатків. Таким чином, українські фінанси одночасно намагаються слідувати двом протилежним концепціям, що навряд чи може забезпечити країні ефективне і стабільне економічне зростання.

Прискорення глобалізаційних процесів у світовій економіці, насамперед – глобалізація бізнесу, інформаційна глобалізація, постійні зміни характеру і форм міжнародних економічних відносин створюють нові умови господарювання, які впливають на фінансову політику держав. Прогресуюча інтернаціоналізація господарсь-

Наукове видання

ВІСНИК
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЕКОНОМІКА

Випуски 80

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

Засновник та видавець – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Свідоцтво Міністерства інформації України про державну реєстрацію засобів масової інформації КІ № 251 від 31.10.97. Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", директор Г.Л.Новікова. Адреса ВПЦ: 01601, Київ, б-р Тараса Шевченка, 14, кімн. 43. ☎ (38044) 239 3172, 239 3222; факс 239 3128

Підписано до друку 08.12.05. Формат 60x84^{1/8}. Вид. № 165. Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 500. Ум. друк. арк. 8,6. Обл.-вид. арк. 10,0. Зам. № 23-1397.

Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43,
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; (38044) 239 3158; факс (38044) 239 3128
E-mail: vydav_polygraph@univ.kiev.ua
WWW: <http://vpc.univ.kiev.ua>